

УДК: 378.018.43:004:94

Башли М. І.,
кандидат історичних наук,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто особливості використання ІКТ в умовах дистанційного навчання майбутніх вчителів історії. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує гнучкість при організації навчального процесу та реальність необмеженого освітнього дискурсу. Зосереджено увагу на використанні мультимедійних презентацій, інтерактивних карт, флеш-фільмів, Zoom, Google Meet, Moodle, Google Classroom, Kahoot в організації дистанційного навчання майбутніх вчителів історії. Визначено, що включення ІКТ в професійну діяльність здобувачів вищої освіти надає можливість розвинути їхні вміння та навички репрезентації якісного фахівця та пов'язані з формуванням особистісно-професійної готовності.*

***Ключові слова:** історична освіта, інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання, мультимедійні презентації, інтерактивні карти, неформальна освіта.*

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким використанням інноваційних процесів у сфері історичної освіти, що стало наслідком бурхливого прогресу в сфері комп'ютерних наук. Останніми роками розвиток інформаційно-комунікаційних технологій викликав модернізацію системи освіти загалом, суть якої полягає у впровадженні дистанційного навчання.

Особливо актуальним це питання постає у період пандемії COVID-19. Генеральний директор організації ЮНЕСКО Одрі Азулай у березні 2020 р. заявила, що через пандемію коронавірусу COVID-19 понад 1,5 мільярда осіб у 165 країнах світу не можуть відвідувати заняття через закриття закладів освіти [1]. Пандемія та запровадження загальнонаціонального карантину в Україні змусили заклади вищої освіти здійснювати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу та запроваджувати дистанційне навчання з використанням різних платформ, програм, соціальних мереж, ресурсів та веб-серверів.

Сьогодні дистанційна освіта постає як нова форма організації освітнього простору, в якому долаються обмеження, пов'язані з місцем і часом отримання освіти за рахунок використання інтернету. Загалом, дистанційне навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання

ІКТ від тих, хто навчає (викладачів), до тих, хто навчається (здобувачів вищої освіти) [2, с. 139].

Впровадження дистанційних форм і методів у навчання майбутніх вчителів історії сприяє індивідуалізації процесу професійного становлення, спонукає здобувачів вищої освіти до самостійної роботи, формує в них інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння сучасними засобами здобуття та застосування інформації. Комунікація інноваційних та інформаційних технологій сприяють підготовці висококваліфікованих, конкурентноспроможних вчителів історії. Саме ці засоби та технології навчання сприяють швидкому засвоєнню матеріалу, формуванню фахової компетентності здобувачів вищої освіти, розвитку сучасного мислення. В таких умовах викладачі вказують на оновлення ролі вчителя, який стає наставником-консультантом та координує процес навчання, постійно вдосконалюючи власні навички.

Аналіз наукової літератури, дисертаційних досліджень, що з'явилися останнім часом, свідчить про значну увагу до проблем впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційної освіти у навчальний процес. Так, науково-педагогічні засади дистанційного навчання розробляли вітчизняні науковці Г. Даценко [3], В. Олійник [4]. Суттєвий інтерес для проведення дослідження становлять праці щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті (Л. Ліщинська [5], І. Подік [6]). Водночас, незважаючи на наявність різнопланових і досить масштабних досліджень, сьогодні практично відсутні наукові роботи, у яких би цілісно й усебічно розглядалася проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах дистанційного навчання майбутніх вчителів історії.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційні технології є невід'ємною частиною освітнього процесу. Поштовхом для впровадження комп'ютерних технологій в систему вищої історичної освіти стали виникнення і розвиток мультимедійних технологій, які дозволяють використовувати в процесі навчання різні інформаційні формати, такі як текст, звук, графіка, відео та анімація.

У навчальній діяльності, і зокрема у викладанні історії, мультимедійні технології знайшли своє застосування у формі мультимедійних презентацій. При підготовці майбутніх вчителів історії презентації дозволяють використовувати карти, малюнки, портрети історичних діячів, відеофрагменти, діаграми та створюють інформаційний і візуальний образ об'єкту, який досліджується. Так, при викладанні курсу «Історія науки і техніки» презентації допомагають урізноманітнити способи подачі лекційного матеріалу та унаочнити процеси, явища, об'єкти, події. Окрім цього, презентації можна використовувати і в якості самостійної роботи, при підготовці яких здобувачі вищої освіти навчаються працювати з різноманітними історичними джерелами, виділяти причинно-наслідкові зв'язки подій і процесів тощо. Така форма роботи посилює зацікавленість історією і спонукає до самостійних досліджень минулого [7, с. 22].

При підготовці майбутніх вчителів історії активно використовуються флеш-фільми. Вони дозволяють здобувачам вищої освіти наочно побачити ту чи іншу подію, відчувати свою причетність, зануритися в епоху, уявити як відбувалася подія. Найбільш популярним та доступним сервісом, який надає доступ до документальних, науково-популярних та навчальних відеоматеріалів є YouTube [8, с. 169]. Особливо корисними флеш-фільми є при вивченні дисципліни «Військова історія України», тому що вони дозволяють здобувачам побачити розташування сил супротивників перед битвою, хід та підсумки бою.

Сьогодні викладачі історії активно впроваджують інтерактивні карти у навчальний процес. Це пов'язано з тим, що вони зручні у використанні і розширюють можливості самостійної роботи. В історичній освіті найбільш популярними ресурсами є Battles (інтерактивна карта світу, на якій зібрані всі задокументовані битви та військові конфлікти), Timemaps (інтерактивний історичний атлас, карти якого накладені на супутникову карту Google; за його допомогою можна подивитись межі та назви держав у різні епохи). При вивченні курсу «Україна в європейській історії та культурі» використання інтерактивних карт надає майбутнім вчителям історії можливість малювати на карті; робити позначки; показувати стрілочками шляхи переміщення військ.

Дистанційна освіта розширила можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Пандемія внесла свої корективи у їх впровадження – навчання повністю було переведене в офлайн-режим. У зв'язку з цим, викладачі почали активно використовувати інтерактивні відео-лекції та відео-заняття за допомогою програм Zoom, Google Meet. Застосування відео-конференцій надає можливість здобувачам вищої освіти «збиратися» у призначену годину в віртуальному середовищі і працювати, практично, як на звичайному занятті, виконуючи завдання викладача і ставлячи при цьому запитання. Перевагою таких платформ є те, що під час створення такого відеоматеріалу застосовується принцип кількох екранів, який полягає в тому, що на екрані (моніторі) одночасно можна показати наявні у викладача відео-зображення та інші необхідні для заняття матеріали [9, с. 487].

На сьогоднішній день існує багато рішень для систем дистанційного навчання, відмінних технічними можливостями, наявністю і рівнем складності різних функціональних компонентів. Серед таких систем можемо назвати Moodle. Програма перекладена десятками мов, також і українською, та використовується в 197 країнах світу. Вона відкриває здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові форми і методи навчання [10, с. 58-61].

Наведемо приклад використання Moodle при викладанні дисципліни «Нова та новітня історія країн Центрально-Східної Європи». Курс розбито на

теми, кожна з яких складається з теоретичного матеріалу доповненого фото- та відеоматеріалами, картами, ілюстраціями. Для того, щоб сконцентрувати увагу здобувачів вищої освіти на головному, виокремлено зміст історичного матеріалу (факти, дати, поняття і терміни, персоналії) та основні предметні вміння (розпізнавати на карті, охарактеризувати історичного діяча, визначати головні ознаки, пояснювати наслідки тощо). Також до кожної теми надані тести, що допомагають закріпити навчальний матеріал.

При дистанційній формі навчання використовується також система організації навчання Google Classroom [6, с. 266]. Перевагою цього ресурсу можна вважати можливість редагувати файли одночасно багатьма учасниками в режимі онлайн. Так, при викладанні дисципліни «Нова та новітня історія країн Азії та Африки» здобувачам вищої освіти може бути запропонована спільна робота над заповненням порівняльних таблиць з політичного, соціально-економічного та культурного розвитку держав.

В умовах пандемії, коли закриті усі культурно-освітні заклади, на допомогу викладача історії приходять нові веб-ресурси, наприклад арт-проект Google «Світове мистецтво у вас на екрані». Платформа дозволяє відвідати кращі музеї світу і в найдрібніших подробицях вивчити найбільші твори мистецтва. Для проєкту були оцифровані 45 000 творів мистецтва. Деякі експонати були зняті на гігапксельну камеру – їх можна збільшити так, що буде видно кожен мазок пензля майстра і дрібний наліт на міді [11]. Віртуальні екскурсії в музеях світу, вважаємо за доцільне, використовувати при викладанні курсу «Історія мистецтва».

При підготовці майбутніх вчителів історії активно використовуються елементи неформальної освіти. Неформальною є освіта, яка необов'язково має організований та систематичний характер і є додатковою, альтернативною або доповняльною до формального навчання (тренінги, короткотермінові курси). Неформальне навчання передбачає отримання слухачами актуальних практичних і теоретичних знань, навичок, оволодіння сучасними методами розв'язання професійних завдань, підвищення рівня їх професійної компетентності, вдосконалення існуючих знань та саморозвиток [12, с. 29-31]. Така освіта включає навчальний відео-матеріал, тести для перевірки і сертифікати за всі виконані завдання. В Україні популярними є онлайн-курси на платформах Prometheus, Coursera, EdEra, Wisecow, Всеосвіта, ВУМ тощо.

У освітньому процесі проходження онлайн-курсів можна включати до самостійної роботи. В такому випадку отримання сертифікату є підставою для нарахування додаткових балів здобувачам вищої освіти. Наприклад, при викладанні дисципліни «Історія та культура України» можуть бути запропоновані наступні курси: «Вибрані питання європейської історії» (Prometheus), «Історія: зародження української нації» (EdEra), «Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності» (Prometheus).

В умовах дистанційного навчання викладачі історії активно впроваджують навчальну платформу Kahoot для проведення вікторин, створення тестів і освітніх ігор. Використання цього сервісу виступає способом отримання зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти [13]. Наприклад, під час онлайн лекції з дисципліни «Історія середніх віків» досить важко утримувати увагу при поясненні матеріалу. Тому можна не просто розповідати тему, а підготувати тест Kahoot і активізувати здобувачів невеликими паузами з цікавими питаннями за темою.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах дистанційного навчання майбутніх вчителів історії забезпечує гнучкість при організації навчального процесу та реальність необмеженого освітнього дискурсу. Включення ІКТ в професійну діяльність здобувачів вищої освіти надає можливість розвинути їхні вміння та навички репрезентації якісного фахівця та пов'язані з формуванням особистісно-професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Нежигай І. ЮНЕСКО: вже понад 1,5 млрд школярів та студентів не відвідують навчальні заклади через коронавірус. *Українські національні новини*. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1860257-yunesko-vzhe-ponad-1-5-mlrd-shkolyariv-ta-studentiv-ne-vidviduyut-navchalni-zakladi-cherez-koronavirus>. Дата доступу: 22.02.2021 р.
2. Черненко К.В. Дистанційне навчання у вищій школі в умовах COVID–19. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 червня 2020 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н.П. Муранова. К. : НАУ, 2020. С. 138-140.
3. Даценко Г.В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 17-20.
4. Олійник В.В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях. Київ, Україна: «А.С.К.», 2013. 312 с.
5. Ліщинська Л.Б. Використання інноваційних і традиційних технологій навчання у ВНЗ в умовах інформатизації освіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 56-60.
6. Подік І.І. Сервіси Google у навчанні студентів покоління Z. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 60, вип. 4. С. 264-274.
7. Мокрогуз О.П. Мультимедійна презентація в системі засобів навчання. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2009. № 8. С. 21-23.

8. Колесніченко Л.О. Застосування флеш-фільмів на уроках історії. *Таверійський вісник освіти*. 2016. № 1. С. 166-171.

9. Ілійчук Л.В. Використання сервісу Zoom для організації дистанційного навчання здобувачів вищої освіти. Сучасний рух науки: тези доп. X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 квітня 2020 р. Дніпро, 2020. Т.1. С. 486-489.

10. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії: навч.-метод. посіб. Х.: Основа: Тріада+, 2007. 191 с.

11. Google Arts & Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/?hl=ru>. Дата доступу: 22.02.2021 р.

12. Павлик Н.П. Неформальна освіта у системі освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 2. С. 27-37.

13. Kahoot! URL: <https://kahoot.com>. Дата доступу: 22.02.2021 р.

УДК: 378.016: [94+34]

Бойков О.Ю.,

кандидат історичних наук, доцент,
Херсонський державний університет, м. Херсон

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ ПОНЯТЬ «ДЕРЖАВА» І «НАРОД» ПРИ ВИКЛАДАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

***Анотація.** У процесі вивчення історико-правових дисциплін поняття «народ» і «державна» залишаються досить важливими компонентами для розуміння сутності демократії та громадянського суспільства. Розкриття історичних та суспільно-політичних ознак цих понять при передбачає визначення ролі різноманітних соціальних образів, з яких вони власне складаються і які вони самі формують у процесі еволюції і взаємодії їх як окремих категорій. Це дозволить зрозуміти головні проблеми та перспективи сучасного етапу націєтворення в Україні.*

***Ключові слова:** «демократія», «народ», «державна».*

Для сучасного українського суспільства, поділеного не лише етнічними, але й ідеологічними стереотипами – наслідками «холодної війни» доволі гострими залишаються проблеми культурної та цивілізаційної ідентифікації. Виклики, що постають перед суспільством, вимагають розуміння та сприйняття головних політичних, правових категорій, які й формують громадянську свідомість насамперед молодого покоління та реальність її буття. Тому такі важливі історико-правові та політичні поняття як «демократія», «державна», «народ» у їх взаємозалежності, взаємодії мають не лише ретельно вивчатися вже з шкільної лави для усвідомлення цінностей громадянського суспільства.